

DUNÁNTÚLI PROTESTANS KÖZLÖNY

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI SZAKLAP.

A TUDOMÁNY ÉS KÖZIGAZGATÁS KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Győr-Ujváros, fő-utca 9. szám.
Lap szellemi és anyagi részét illető minden
ügy ide intézendő.
Kéziratok nem adatnak vissza.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:
postán küldve vagy helyben házhoz hordva
Egész évre 4 frt
Fél évre 2 frt
Negyedévre 1 frt

HIRDETÉSEK
lehetőleg jutányos...n közöltetnek, többszöri hir-
detésnél te mes árengeménnyel.
Nyilttór soronki 15 krajeárjáva' számittatik.

Az unitárius egyházzól.

Nyilt levél.

— Főtiszteletű és méltóságos Ferencz József unitárius püspök
urhoz. —

Főtiszteletű püspök ur! Minél elfogultabbak a nézetek valamely társulás iránt; az indulatok hevében minél inkább eltávolodnak a külömben egy célra törekvő lelkek egymástól: azok, akik valamely közügyet még gyalázatában is szeretnek: annál nagyobb szükségét érzik, kell, hogy érezzék, a kérdésben levő intézmény higgadt megítélésére, s a mellette és ellene szóló nézetek komoly elbírálására.

Részemről halaszthatatlannak tartom azon kérdés tisztázását, hogy az alakulandó magyar prot. irodalmi társulatban nem mint személy, de mint egyház résztvehetnek-e a magyar unitáriusok? Ha más jobb helyzetben lévő társam nem vette magának a fáradságot, hogy ezt megszívelje, — én jó barátok által halálra keresett s bizonyára nem rajtok mult, hogy fel nem akasztottak — kísértem megtisztázását a panaszos kérdésnek, mely zöld asztalra jutott, hogy ha a Szentháromság egy Isten is segíti: zöld ágra vergődjék.

Helyet foglalhatnak-e az unitáriusok az alakuló magyar prot. irodalmi társulatban, midőn az is kérdéssé vált, hogy méltó helyök van-e a prot. keresztyén családban, akkor, midőn ők az evangyeliumban gyökeredzett Szt.-háromság tanát, Krisztus istenségét nemesak elvetik, hanem a keresztyén világ nagy egyetemének ebbeli hitét az értelem és tudás előtt meg nem

állhatónak nyilvánítják, s hogy ne mondjam, mint tervét nevetségessé tenni igyekeznek. Ez eddig a felfogás szabadsága, melynek sorompóját a protestantismus nyitotta fel s mely épen ő általa elvragadás nélkül le nem zárható. Az unitarizmus tehát álláspontját és törekvését tekintve ma is ugyanaz, mint századokkal elébb. Tudósai bár nem oly vastag szinezéssel, mint hajdan, sőt a felvilágosodás és művelődés, az ész igénye s az értelem szabadságának jogosultságával ma is azon törekvesznek, hogy a bibliai keresztyénség alapzatát, mely a prot. keresztyénség jogosult lételének is alapját teszi, kiküszöböljék a ker. hit köréből, s alkossanak egy oly társadalmat, mely a keresztyén elvet megtartva, Krisztus személyét a mindenség glóriájából kivetkőztetve, kizárólag az észnek hódoljon, s minden bizonyítékait a tapasztalaton, a kézzelfoghatóságon állítsa fel. A szent iratból, illetőleg az új szövetségből a hit memyeiségét s annak határai beláthatlanságát tekintetbe nem véve, megtartja az erkölesi rész fenséges irányát, ami az emberi ész bírálata előtt is megállhat; elveti azt, amit az ész keze által megfogni nem bír, a mi pedig a keresztyén hit gyökeréhez tartozik, melyet ha kivágunk: hajtásai, gyönyörködtető levelei, virágai, mielőtt az erkölesi tettek gyümölcsébe borultak volna: elhervadnak, megsemmisülnek.

Végeredményileg ez a hatása az unitarizmusnak, először a hit megingása, majd a semmit nem hívés kietlensége, iszonyatos pusztasága.

Ne vegye rossz néven főt. püspök ur, hogy

én mondom ezeket, ki azért, mert az unitáriusokat a prot. egyház nagy családjához tartozónak nyilatkoztattam, hitfeleimtől is gunyos megjegyzésekkel illettetem. Sok rossz akarattól és éretlenségtől háborgattatva is óhajom az, hogy a mostani zavaros állapotok között, midőn az unitarismus a hazai két prot. egyház rombolója gyanánt látszik föltűnni, részint hitfeleim előtt az unitarizmust olyannak tüntettem fel a milyen; részint azoknak, kik böleselkedésük jóslói magaslátán az unitarizmust a jövő vallásának hirdetik, amennyire okadatolatlan ép oly merész képzeletüket a magasból a földre hozni le megkísérssem.

Lehet, hogy egyik oldalon sem lesz sikere törekvésemnek; de hisz a legnemesebb emberi törekvés is csak futás a cél felé, s nem egyes ember oka annak, ha a több lelkeket érdeklő ügyek tisztázását meg nem érthette s az elfogultság, — lelkének veritékeit porba hullani hagyta.

A mondottakra visszatérve, meg kell felelnünk azon kérdésre, miért mondhatjuk az unitárius egyház tagjait a prot. egyház egyeteméhez tartozóknak. A felelet igen egyszerű. Azért, mert tiltakozik, protestál a kényszer ellen, mely a lelkiismeret szabadságát békóba szorítani törekszik; mert mindeneket vizsgál s emyiben a szentírás utasítását követi; tiszta erkölcsöt, felebaráti szeretetet hirdet, az igazságért való küzdelmet, önfeláldozást dicsőíti. A Jézus által szerzett két sakramentumot szentnek tartja. Az Atya Fiu és Szentlélek, tehát a szentháromság egy Isten nevében keresztel, az idvezítő Jézus érdeméhez ragaszkodva, annak nevében imádkozik. Nem vetem az unitárius atyafiak szemére a következetlenséget, mert nem eltávolítani, hanem hozánk közelebb hozni kívánom őket. Mig tehát a tudomány terén tagadja az unitarismus a Krisztus istenségét, ott hol a lélek legszentebb érzülete vallástételbe megyen át: nem nélkülözheti annak menynevei fényét, mely áthatja és vezérli az erkölesi élet minden cselekedeteit.

Nem látom szükségét, hogy ezt főt. püspök ur előtt tovább részletezzem. Amit régebben mondtam, most is a mellett vagyok, hogy én minden tagadása, következetlensége dacára az unitárius egyházat a protestantizmus nagy

családjához tartozónak mondom, épen úgy, mint a rendezett hadseregnél a guerilla csapatot, az 1849-iki szabadságharcban, hogy tagja voltam, lábszáromon egy kartács golyó horzsolásával s egy muszka pika sebhelyével igazolhatom.

Igen, midőn az unitarismus tal ment a bibliát, mint alapot minden főbb gyökérszállalval megtartott evangyeliumi protestantizmuson, nem szünt meg annak az ellenséget nyugtalanító, a hol éri, ott ártani törekvő guerilla csapatja lenni. És mint minden alkotmányos kormányzatnak az élet és gyakorlat terén: a protestantizmusnak is szüksége van ezen szélső elemre továbbra is. Tagadásától s a mint kisinylői mondják, tüntető dobverésétől nincs mint remegnünk. Mint guerilla csapat, mint szélső elem teljesítette továbbra is ellenséget háborgató feladatát. De ne induljon testvérharcra. Ne bántsa saját törzshadseregét, mely mint a jelenségek mutatják, elfordulna tőle, mint nem baráttól, de ellenségtől, mihelyt azt tapasztalni lenne kénytelen, hogy az unitarismus, mint a nagy protestans család szélső eleme, guerilla csapatja, nemesak saját kezére dolgozik, de a harczoló törzshadtest számát apasztani egész keresztényen lételét, működését és álláspontját meggondolatlanul s magának tetszelgő lelkiismerettel gyengíteni törekszik.

Az unitárius egyház tudományos férfiai midőn mondhatni tüntetőleg prot. keresztényeknek vallják magukat, s Jézust, mint isteni példányképet tartják maguk előtt, ez által nyiltan beismerik, hogy Krisztus személyisége szerintünk istenségének hite nélkül, Krisztus vallásáról, keresztényen egyház társadalomról szó sem lehet. Krisztus, a ker. egyház épületének szegletköve, nemesak a legfelségesebb példánykép, de Isten és ember egy személyben; az örökkévaló istenségnek, a Szentháromságnak a világban megjelent dicsőséges kinyomata. Vele áll vagy esik a ker. anyaszentegyház. Az ujszövetség örökre dicső tudománya mind ő tőle sarjad, s azt a sarjadást, mint magából hajtott élő és örök koszorut semmi tagadás és hitetlenség vihara össze nem tépheti.

Nem vetem fel a kérdést, hogy az unitarismus férfiai miért nem igyekeznek tudományos

nézeteik szerint terjeszteni és tanítani a népek a ker. vallást? Miért nem őszinték és következetesek akkor, midőn az igazság keresése és követése őszinteséget kíván élet és bölcsészet terén. Keresztyén erkölcs, keresztyén hit keresztyén erkölcs nélkül nélkülözi az alapot a gyökér, honnan lelkesülésének hajtásai virágnak ki. A ker. egyén-szabadság annál, a ki keresztyénnek vallja magát, nem a bibliai alaptanok tagadásában áll. Az unitarismus keletkezése óta nem bírta összeegyeztetni a ker. hitet a tudományos ker. élettel. Csak az utóbbi időben próbálja azt; Krisztus istenségét következetesen tagadva s mégis a tagadott dicsőségének palástjába öltözve.

Részemről teljes elismeréssel viseltetem az unitárius férfiak törekvése iránt. De nagyon kérem ne ragadja el, s ne vigye helytelen irányba őket a reformáció korában való hódítás. Akkor a nagy megrendülésben a szívük és elmék nyitva voltak egy-egy ékesen szóló, a Krisztus tanával felékesített nézetek befogadására, csak hogy a római katholicismus kényezere alól menekülhessen. Mert midőn a lélek csak a fuvást érzi, ne kárhoztassuk, ha nem tudja merre hajoljon, s a szél fuvása után kénytelen menni, habár az eltemető örvénybe vezet.

Hanem a mint a hitbeli nézetek és felfogások az életbe, a magyar társadalomba vetették gyökérszálaikat, megszűnt az unitarismus hódítása és győzelme, s lett megszilárdulása a helvét és ágostai hitvallást követő prot. egyháznak, mely az evangyélium alapigazságait megtartotta, hogy az emberi vélemény ingadozása s az isteniékné az emberi tarkaságokkal való vegyítése ellen, az emberi s keresztyéni helyesen felfogott szabadság érdekében: örök protestatio maradjon.

De végezve ezzel, most azon okra térek, melyért e sorokat Főt. püspök Urhoz intézni jónak láttam. Az unitárius egyház intézői az unionál s az 1868-iki törvénytől fogva célszerűnek látták a vallás szent eszméivel s azoknak az életre hatásával keveset törődő ezen korban Magyarországra is, hol a reformatio idejében gyülekezeteik voltak, kiterjeszteni térítői figyelmüket, s gondoskodásukat. Kétlem, hogy a prot.

keresztyénség érdekében. Mintha csak az egykori székely unitárius ifju állna előttem, ki missionáriuságomban azon kérdésemre, miért jöttél ki ezen idegen országba, miért hagytad el rokonaidat, szülőföldedet, hazádat? Azt felelte: nem fértünk otthon, édes apám azt mondta, keressetek gyermekeim kenyeret, amerre tudtok, s rólunk se feledkezzetek meg. A felnevelkedett s vallásukat a jövő vallása gyanánt hirdető unitárius apostolok sem férnek meg a kicsiny Erdélyben, kirajzanak, hogy ellepjék Magyarországot. Isten neki, ha a maguk köpülyéből hoznák rajaikat, de sajnós, hogy a más testvér köpülyéhez járnak, onnan fogdossák el, nem mondom a munkát szerető, hanem az ingyenélni, egyházi terhet hozozni nem akaró tagokat. Én ezt a térítési módot nem értem, legalább is megengedhetőnek nem tartom. Ámbár Isten kegyelméből sok esztendőn át voltam térítő s főt. püspök ur is tudja, mily keserves akadályok között, mert még azt is kárhoztatásul hozták fel saját hitfeleim itthon, miért adok én más hitfelekezethez tartozó keresztyéneknek, római, görög katholicusnak, unitáriusnak urvaesorát, ha hozzánk át nem tértek? Erre én azt mondtam s hitem és lelkem szerint ma sem mondanék mást, minthogy a ki a ref. egyház értelme és felfogása szerint mint keresztyén bünei bocsánatát Istentől a Jézus érdemében vetett hittel remélve az uri szentvaesorához járul, én a nélkül, hogy vallásváltoztatásra erőszakoltam volna, feladtam nekik az uri szentvaesorát. Történt pedig ez Galaczon, Romániában és Konstantinápolyban, hol a hollandusok templomában istenitiszteleket tartván, a magyar emigracio fejeinek, kikről tudtam, hogy nem reformátusok, feladtam az uri szentvaesorát s halát adtam Istennek, ha lelkeknek ezáltal könnyebbülést szerezhettek. Az áttérítés, ha lelkiismeretes, már több időt kíván. Ha zsidóból, pogányból lesz keresztyénné valaki, az egész ker. vallást meg kell vele ismertetnünk, s miután a tudományról, — melyet nekik megtanítottunk — vallást tettek: megkereszteltetnek s keresztség után a ker. vallás második sakramentumában, az urvaesorában is részesítettnek. Ha más ker. felekezethez vagy egyházból tér át valaki hozzánk, meg kell ismertetnünk vele az

elválasztó tanokat, vallásunk egyszerűségének okait, egyházunk alapelveit stb.

Sajnos, hogy főt. ur Timotheussai nem ezt az eljárást követik. Beveszik az unitárius egyházba a reformatus embert levél útján, azután nem bocsátják el, ha csak az unitárius lelkésznel személyesen nem jelentkezik. Hogy ez való: itt közlöm az e tárgyban hozzám beküldött esperesi levél másolatát, a név kihagyásával, de az eredeti levelet bármikor előmutathatom. — A levél így hangzik: „Amit a két k.-hódosi ember unitáriussá térítéséről hallottál — fájdalom szóról-szóra igaz. Van itt vidékünkön Gacsályban egy unitárius hitet valló gyógyszerész, Kállai nevű, ez csábította el a két atyafit, s ennek eszközlésére jutottak a Derzsi ur atyáskodó pásztorokodása alá. Ma már megbánták tetteket, s örömmel maradnának a régi kötelékben, de ennek feltételül a Pestre való felmenetelt s személyes jelentkezést követelik, amire azután azok nem vállalkoznak.

Hogy az unitárius egyház kebelébe az illető atyafiak befogadtattak, arra elegendő volt az egyszerű levélbeni jelentkezés; de ha vissza akarnak térni, erre már az unitárius lelkésznel való személyes jelentkezés követeltetik.”

Erre én azt válaszoltam, hogy a két eltévedt ember, írásbeli beismerés mellett, bátran visszafogadható. Hanem a visszafogadó lelkész ez alkalommal alapos, a keresztyénség alapigazságait felölelő beszédet tartson, hogy nemesak a két visszatérő, hanem a többiek is épülést merithessenek belőle. A törvényhozóknak gondolatában sem fordult meg ilyesforma; de sürgtetni fogjuk a törvényhozást, hogy a törvényezége alatt ilyen visszaélés meg ne engedtesse. Főt. püspök ur! Ha az unitárius egyház atyafiságos békében akar élni a többi protestánsokkal, sőt még a római katolikus atyafiakkal is, a Krisztus nevére kérem, hogy ily — az egész felekezetet igazán compromittáló eljárásokat kerülni méltóztassanak.

Ily magatartás mellett mint lehessen egy oly prot. irodalmi társaság, melyben az unitárius egyház is mint egyház helyet foglalhasson: elképzelni nem tudom. De kijelentem, hogy a prot. felekezetek külön működésében a prot. egyház feladatának teljesítésére nézve semmi

veszélyt nem látok. Támogathatjuk azért egymás érdemes vállalatait a nélkül, hogy egy gyékényen árulnánk, egy kalap alá kerülnénk, mely könnyen a szabadságot megsemmisítő centralisatorra, tehát nem előre, de visszafelé vezet!

Gyujtsunk a régi fénynél új szövétneket, de az az új szövétnek, új irányt mutatva, a bibliai ker. hittel szeretettel és szabadsággal testvérísülve árássa a lelkekre és századokra hatalmának ragyogását, erejének dicsőségét! Mély tisztelettel:

Keeskmét, 1888. október.

Főtisztelendő püspök urnak

a mi Urunk

Jézus Krisztusban rokona:

Czelder Márton,

előbb hittérítő,

jelenleg keeskméti lelkész.

Főtisztelendő Pap Gábor ev. ref. püspök ur Losonczon.

A fogadtatás az indulóházban.

Október 13-án verőfényes őszi napra virradtunk. Már jóval a Budapest felől jövő gyorsvonat megérkezésének ideje előtt nagy számú közönség gyűlt egybe a vasuti indulóház perronján. Ott voltak mindenekelőtt a helybeli reform. egyház világi főgondnoka Gyürki Ábrahám gróf, gondnoka Szigyártó Sámuel, kir. tanácsos, lelkészei ornatibus, presbyterei és számos hívei. Ott volt továbbá a város polgármestere Pokorny Gusztáv és képviselő-testülete, a losonczyi járás főszolgabírája Csonka Zsigmond és több megyebizottsági tag Nógrádmegye képviselőtestületében. Ott voltak még a többi hitfelekezetek lelkészei és küldöttei, tanárok, tanítók; a helybeli tanítóképző-intézet növendékei testületileg zászlójuk alatt a balszárnyat képezték, míg a jobb szárnyon a tüzoltó testület teljes díszben foglalt helyet.

Tizennégy percnyi késéssel, tehát háromnegyed 11 órakor rohogott be a második sín páron a gyorsvonat és annak egyik I-ső osztályu kocsijából szállottak ki fő-tisztelendő Pap Gábor dunántuli kerületi ev. ref. püspök és kíséretében fő-tisztelendő Vályi Lajos, egyházkerületi főjegyző és nagy-tisztelendő Nagy Gedeon a drégely-pálánki ref. egyházmegye esperese.

A püspököt Gyürki Ábrahám gróf, mint a losonczyi ev. ref. egyház világi főgondnoka rövid szívélyes szavakban üdvözölte, mire a püspök válaszában örömeinek adott kifejezést, hogy Losonczot megláthatja és köszönetet mondott a szíves fogadtatásért. Majd a város pol-

gármestere lépett elő és a város nevében üdvözölvén a püspököt, ékes szavakban utalt azon hazafias és kulturális misszióra, melyre Losonez, mint a magyarság határszélén levő város hivatva van. A püspök lelkes szavakkal emlékezett meg Losonez szenvedéseiről a szabadságharcban, egy művelt nép hadseregéhez nem illő feldulatásáról és Phoenixként hamvaiból való kiemelkedéséről, végül áldást mondott hazafias és kulturális missziójára. Ezzel az ünnepélyes fogadtatás be lévén fejezve, a püspök és Gyürky Ábrahám gr. a Perronról a pályaház előtti térre mentek és itt kocsira ültek, mire a különféle küldöttségek tagjai is a kocsikon helyet foglalván, a több mint negyven kocsiból álló menet a városba hajtattott. Amidőn az első kocsi a ref. paplak előtt megállottak, az utolsók még a város végére sem értek. A mint a menet az indulóbáznál megindult az ev. ref. és ág. ev. templomok tornyaiban a nagy harangok megszólaltak és zúgtak, míg a menet a ref. paplak elő, hol a püspök szállva van, meg nem állott. A városházán az ünnepélyes fogadtatást a kitűzött nemzeti zászló lengése jelzi.

A küldöttségek üdvözlése.

A mint a főpásztor a ref. paplakban megérkezett a különféle küldöttségek tagjai sorakoztak a templombástyáján s bent a paplakban.

Első sorban Gyürky Ábrahám gróf vezetése alatt a ref. egyház két papja s egész presbyteriuma tisztelgett a szeretett főpapnál. Gyürky Ábrahám gróf a szeretet és őszinte ragaszkodás szavaival üdvözli a főpapot, mely üdvözlésben kiemeli a losonezi ref. egyháznak multját s jelenét, a haza és vallás érdekében való munkálkodását. Ez üdvözlésre Pap Gábor püspök ur körülbelül ekként válaszolt: „Ismeretes előttem is a losonezi ev. ref. egyház története. Ezen egyház nagy viszontagságokon ment keresztül; tulajdonképen két egyház egyesüléséből keletkezett: a losonezi és füleki egyházból. Nehéz és szomorú idők voltak azok, melyek az egyesülést eszközölték; — a füleki egyház két papját gályarabságra vitték s ekkor egyesült a két egyház. Füleki református utódai közül is sokan vannak itt. — Ez egyház mindig azok közé tartozott, melyek nagyon szerették a hazát. A ref. egyháznak a létjogért való küzdelmei egyszersmind a magyar nemzetiség harcjai voltak. Lehetetlen, hogy a multról való visszaemlékezés át ne hassa a kebleket, midőn arról van szó, hogy az egyház a haza oltárára mennyi áldozatot tett le. Örömmel jöttem ide, mert tudom, hogy szeretett hiveim, szívemnek minél nagyobb örömet igyekeznek szerezni. Tudom, hogy az egyház hivei nem fogytak meg a haza iránti szeretetben, mert minden magyar ember előtt a haza és egyház foglalja el az első helyet. Köszönöm a kitüntető fogadtatást, melynek viszonzásául kívánom, hogy excellentiádat, mint az egyház főgondnokát, a gondnokot, a lelkészeket, presbtereit s az egyház minden tagját tartsa meg soká az Isten.

Ezután Pokorn Gusztáv polgármester vezetése alatt a városi képviselők tisztelegtek. Losonez polgármestere a város őszinte örömét fejezte ki a fölött, hogy a püspök a ref. egyházat meglátogatta, mert így alkalma nyílt a városnak legismintébb tiszteletét nyilvánítania. A főpap viszont üdvözli képviselőiben Losonez városát s Isten áldását kéri Losonez összes polgárságára, hogy a magyarságnak e végvárában a magyar haza javát munkálják.

Majd Nógrádmegye alispánja megbizottjának, Csonka Zsigmond főszolgabírónak vezetése alatt Nógrádmegye bizottságának vidékiünkön lakó tagjai jelentek meg, kik közt örömmel szemlítették a reformátusok főtiszt. Lechnitzky Pál urat is, Ipoly-Bolyik derék plebánosát. A főszolgabíró üdvözlése egyszerű, de szívből folyó volt. A főpásztor fölöttébb irvend a megyének e kitüntető megjelenésén, mely kitüntetés az ő egyszerű személyében éri az egyházkerületet. Viszont üdvözli Nógrádmegyét s annak lelkes tisztikarát.

Most a losonezi római kath. egyház küldöttsége élén dr. Valihora János plebános fejezi ki egyháza nevében a püspök iránt tiszteletet, azon őnjának adván kifejezést, hogy a helybeli ev. ref. és r. kath. egyház közt fennálló szeretet megmaradjon; üdvözlését a főpap életével fejezi be.

A püspök ur szerencsésjének tartja, hogy r. kath. egyház küldöttségét itt üdvözölheti, ismeretes előtte az egyházak közti lélek viszony, melyért az érdemkoszort azoknak nyujja, kik az egyház élén állanak. Krisztus hiveit a szeretetből lehet megismerni, s midőn a lelkipásztorok a szerete érdekében működnek, nagy missziót teljesítenek. Szív-sen emlékszik e percekre.

Ezután a helybeli ágostai ev. egyház küldöttsége jelent meg nagytiszt. Margócsy József ev. lelkész vezetése alatt. Üdvözi a főpapot. Az ev. egyház is örömmel ünnepet ül, de az öröm azóta fokozódik, mióta megtudta az egyház, hogy a testvér egyház püspökét várja, a püspökét várja, a testvérek ünnepét ők is magukénak tartják, csak azért jöttek külön, hogy nyilvánvaló legyen az ő megjelenésük is. Tiszteli az egyház a püspökben a magas egyházi állást, de tiszteli személyes tulajdonai miatt személyét is. Kívánja, hogy a főpásztor nemes tulajdonságait az egyház és állam javára minél tovább érvényesítse. A püspök ur válaszában felemlíti, hogy ha ketté szakadt is a protestáns egyház, de azért a lélekben egyek vagyunk, egy a gyökér, egy a törzs, hanem két ág van e két ág pedig a szeretettel öleli át egymást. Maradjon meg a szeretet ezután is s kéri a testvér egyházat, hogy tartsa meg szeretetében.

Most valóban megható jelenet következett. Ugyanis nagytiszt. Bartholomaeidesz Gyula, kálnói ág. ev. lelkész vezetése alatt megjelent a kálnói ág. ev. egyháznak 4 tanítóból s több egyszerű tótajku, de magyarul értő és magyarul érző tadjából álló presbyteriuma. Üdvözlés az arra adott felelet könnyekig megindította a hallgatókat. E pontját az üdvözléseknek oly érdekesnek s érté-

kesnek tartjuk, hogy lapunk jövő számában lehető terjedelmesen közölni méltónak látjuk.

Majd Rosenthal Tóbiás rabbibelyettes az izraelita egyház küldöttsége élén üdvözlö a püspököt, mely üdvözlésre a főpásztor reflektálva az antiszemitizmusra melyet határozottan elítél, kifejezi tiszteletét s szeretetét a mozaizmus iránt.

Ezt követőleg b. Fries Ottó, a helybeli ezred derék ezredese fejezi ki tiszteletét s üdvözlését, mely üdvözlést a főpásztor melegen megköszönvén, élte a közös hadsereget s annak derék tisztikarát

Most a helybeli m. k. áll. főgymnasiun tanári kara jelent meg Gresits Miska igazgatóval élén. Az igazgató ur hangsúlyozván, hogy egyház és iskola mily rokon, sőt ugyanazon téren működnek, a tanári kar nevében is üdvözlö a püspököt, kifejezi tiszteletét. A főpásztor örül, hogy a tanügynök ily derék hűres hadát viszont üdvözölheti, mely a magyar szellemi művelődés terén oly hatalmasan működik. Szíve mélyéből kíván a tanári kar működésére sikert s óhajtja, hogy a növendékek ne csak hallgassák a szellemi művelő tanítósokat, hanem tartsák is meg azokat lelkükben, hogy tovább terjeszthessék.

Ezután a helybeli m. kir. áll. tanítóképző-irtézet tanári kara üdvözölte a főpapot Szováthy Lajos igazgatóval élén. Az igazgató ur üdvözlö a püspökben a magyar ref. egyház tudós főpásztorát s kívánja, tartsa meg Isten családját, híveit s a haza javára sokáig. A főpásztor kiemelvén a népnevelés fontosságát, a nép szellemi emelkedésének szükségességét, üdvözlö a tanári kart, mely a népnek nevelő tanítókat s kívánja, hogy a tanári kart igazgatójával az Isten sokáig éltesse.

Végül a Losonczon levő állami tanítótételekben működő ref. tanárok s tanítók jelentek meg együttesen, hogy a szeretett főpásztor iránti őszinte tiszteletüket kifejezzék. Szováthy Lajos, tanítóképző igazgató, a senior adott a tisztelgők érzelmeinek kifejezést, biztosítván a főpapot, hogy a tisztelgők mindenike mint tengerben a köszirt, erősen áll szent vallásának szolgálatában, melynek szabad szellem az alapja. A püspök ur szeretettel veszi a tisztelgők üdvözlését, örül, hogy itt láthatja a tanférfiakat, kiket arra kér, mindent a hazáért tegyenek.

Pap Gábor püspök ur egyszerű kérésrel és szeretetreméltó egyénisége, eszmékben gazdag válaszaiban kifejtett magas szónoki tehetsége egészen megigézte mindazokat, kik e fenkölt lelkű főpásztorát látták és beszélni hallották, ugyannyira, hogy bizvást elmondhatni, hogy a derék főpap látogatása nemcsak külső ünnepeltetésre szolgáltatott kedves alkalmat, hanem a lelkeket is ünnepies érzelmekre hangolta azokkal a hazaszeretetet dicsőítő, hazaszeretetre buzdító szavakkal, melyek életre kelnek s városunk határain túl is hódítanak.

Délben a ref. egyház vendégei Szilassy Béla ur uri házában találtak magyarosan szíves vendéglátásra, estve pedig Kovács Ferencz ur vendégszerető háza hozott össze szép társaságot, mikor is a közös hadsereg

helybeli ezredének zenekara diszszerezenadót rendezett Losoncz kitünő vendége tiszteletére. Köszönet érte e helyen is a derék ezredesnek!

Lapunk mult heti számában ígéretet tettünk, hogy a nagytiszteletű id. Bartholomaeidesz Gyula kálnói ág. ev. érdemekben dus lelkipásztor által vezetett kálnó-garábi presbyteriumnak a Dunántúli ev. ref. egyházkerület főpásztorára előtt kifejezett üdvözlését s tisztelgését lapunk mai számában lehetőleg bőven le fogjuk írni, mert e küldöttség tisztelgő üdvözlése s annak körülményei megható mozzanatokban oly gazdagok voltak, hogy annak szép emlékei, valamint az egyházlátogató főpásztor, ugy a losonczai ev. ref. egyház előtt is felejtethetetlenek fognak maradni.

Nagyt. id. Bartholomaeidesz Gyula ur az ág. ev. lelkészek szokott egyszerűségű ornátusában állott élén azon küldöttségnek, melynek tagjait négy tanító s mintegy 12, a felvidék egyszerű szürposztó ruhájába öltözött tótajku, de magyar érzelmű s magyarul beszélni is tudó presbyter képezte. E küldöttségnek megjelenése a lehető legkellemesebben lepte meg nemcsak a főpásztor és ev. ref. egyházat, hanem a még üdvözlésre váró egyéb küldöttségek tagjait is. Önkénytelenül magyar hazafiúi érzelmtől dobbant meg a jelenlevők szíve, mikor látták, hogy a bár testvér egyháznak, de mégis idegen anyanyelvű tagokból álló küldöttségnek tagjai jöttek üdvözölni azon egyháznak egyik főpásztorát, mely egyház tagja a főgyökeres magyarsághoz tartoznak. Nemcsak a magyar ref. egyház egyik püspökének szólt tehát az üdvözlés, hanem egyúttal a magyarságnak is, melynek a kálnógarábiak lelkükben éppen oly igaz tagjai, mint a Tisza mentén született magyarok.

Meghatottság ült minden arczon a küldöttség beléptekor, mely meghatottság könnyekben nyilvánult a közönség közt kivétel nélkül az üdvözlés s az arra adott felelet lelkes szavai alatt. A magyar hazát egyforma lelkesedéssel szerető hű gyermekek lelki ölelkezése volt e néhány perc. S éppen ez az, mi minden részről elfelejtethetlen marad.

Nagyt. Bartholomaeidesz Gyula ur volt a küldöttség szónoka, ki körülbelül így üdvözölte a főpásztorát:

„Főtisztelendő s méltóságos püspök ur! Boesánatot kérek, hogy oly fényes küldöttségek után én az én szerény küldöttségemmel jelenek meg és méltóságod drága idejét igénybe venni bátorkodom. Van szerencsém magamat, mint a kálnó-garábi tót nyelvű evangélikus egyház lelkészét s ez egyszerű férfiakban annak presbyteriumát bemutatni. Én az ág. evangélikusokat s az ev. reformátusokat ikertestvéreknek tartom. Az ikertestvérek egyúttal jönnek világra. Az ikertestvérek bánatban, örömben egyúttal éreznek, az öröm, és öröm kelyhét megosztják egymással. Éppen így a két magyar protestáns felekezet is, ha a szükség kívánja, egyúttal kél harcra s megteremti a magavértanuit. Midőn egyházunkhoz megjött a hír, hogy iker-egyházunk egyik főpásztorára Losonczot fogja látogatásával megtisztelni, egyházam elhatározta, hogy szintén bemu-

tatja hódolatát. Eljöttünk; becsánatot kérek, hogy ily szerény, tót nyelvű küldöttséggel jöttem, de biztosítom méltóságodat, hogy az egyszerű szür alatt magyar szív dobog és hogy akik itt megjelentek, e tanítók és e hívek a vetett magot bőven kamatoztatják. Eljöttünk, hogy méltóságod atyai szavát és intését hallgassuk. A losonczyi kertestvér iránti szeretetet hoztuk ide, melyből folyólag lelkünk összintésével kívánjuk, hogy méltóságodat az isten a haza és egyház javára sokáig tartsa meg!

Ez üdvözlésre Pap Gábor püspök körülbelül így felelt:

„Igazán, ha az igaz öröm fokozható, csak fokozható örömemet azon édes emlékü meglepetés, hogy e tót ajku küldöttséget nagytiszteletűséged elém vezette. A testvéri szeretetnek fényesen tündöklő jele ez. Mert kertestvéri viszonyunkon kívül még a magyar hazának erős szeretete is közreműködött, hogy a térbeli távolság köztünk elenyészszék. Fogadja ezért nagytiszteletűséged legőszintébb köszönetem nyilvánítását a derék tanítókkal s buzgó híveivel együtt; mely utóbbiak habár tót nyelven beszélnek is, de mindazáltal magyar érzelműek. Ime, e hívek ezredéves állami életünknek élő tanúiként szerepelnek arra nézve, hogy a magyar nemzet az idegen ajkukat e hazában nem nyomta el soha, nem irtotta ki őket dicsősége fénykorában sem. A magyar haza nem kíván egyebet mint hogy szeressük, bármilyen nyelven beszélünk is. Örvendek, hogy idegen nyelven beszélő, de magyarul érző honpolgárokat üdvözölhetek e pillanatban, kikről meg vagyok győződve, hogy ha küzdelmes idők jönnek hazánkra, éppen oly lelkesedéssel teszik le áldozataikat a haza oltárára, mint a magyar ajku polgárok. Tartsanak meg jó emlékezetükben sokáig!”

Október 14-én az ev. ref. templomban, melyet a ref. egyház és más egyházak hívei zsufolásig megtöltöttek, a rendes isteni tiszteletet nt. Illyefalvi Vitéz Lajos ur, a helybeli ref. egyház egyik lelkipásztora végezte. Ezután Pap Gábor püspök ur az urasztala elé lépett, hol eszmékben gazdag beszédet intézett híveihez s meghatározó imában kérte isten áldását egyházára, a hazára, a királyra, a magyar kormányra, a losonczyi ev. ref. egyháznak őseitől öröklött eaényekben tündöklő főgondnokára, lelkipásztoraira, presbyteriumára s híveire. A főpásztor beszédének eszmemenete körülbelül az, hogy az ó-korban keletkezett vallásoktól kezdve minden vallásnak megvolt s megvan a maga hivatása, mindnyájának célja egy és ugyanaz, híveit az isten ismeretére vezérlelni s a tiszta erkölcsöt meggyökereztetni. E közzél elérésében leghatározottabb lépést tett a keresztyén egyház az egyetemes szeretet elvének hirdetésével. Hirdeti, s nemesak hirdeti, hanem cselekedetekben is nyilvánítja, hogy ő teljesen át van hatva a szeretet nagy elvétől s ebből kifolyólag egyformán őszinte tisztelettel adózik az egyes vallásfelekezeteknek, melyeknek kölcsönös tiszteletére, szeretetére nagy súlyt fektet. E szeretet köti őket saját egyházához, e szeretet vonja ellenállhatatlan erővel a magyar hazához, melyhez való erős ragaszkodás volt

mindig az ő egyházának egyik fényes jellemvonása. Ez érzelmektől áthatva hirdeti a felekezeteknek kölcsönös tiszteletét, szeretetét, a saját vallásához való benső ragaszkodást, a magyar hazának föltétlen szeretetét. Erősen hangsúlyozza a hazaszeretetet, mely talán a közel jövőben nagy és nehéz áldozatokra fog sarkalni bennünket, de ne féljünk, egy hazáját őszintén szerető nép s annak hazája nem veszhet el, dicsőségben kell annak ragyognia évezredekig. A hallgatóság vallásfelekezeti külömbőség nélkül elragadtatással hallgatta a szellemi szabadelvűségnek e fényes nyilatkozatait, s ez élő és működő hazaszeretet apotheosisát. Lelki béke szállott a hallgatók lelkébe, mely jól eső világosságot gyújtott a szivekben, s e fénynél biztosan haladhatni előre a szellemi visszaesésnek e homályos korában. Az apostoli lelkületű főpásztor beszéde megtalálta utját a lelkekbe.

Az isteni tisztelet után megtartotta a főpásztor a zsinatilag előirt egyházlátogatást.

(Vége köv.)

H I R E K.

— **Előfizetési felhívás!** Ujabb költeményeimet egy kötetben kiadni szándékozván, a nagy közönséghez fordulok, kérve azokat, kik a költészetet kedvelik, hogy vállalatomat előfizetéseikkel támogatni sziveskedjenek. A díszes kiállítású kötet 12—15 ivre terjedve dec. hó 15-én kerül ki a nyomdából, s így ünnepi és ujévi ajándéknak is szolgálhat. Előfizetési ára egy füzött példánynak 1 firt 50 kr. — Diszkötésű példánynak 2 forint 50 krajczár. — Mindkettőnek elegáns kiállításáról Krausz Armina fia veszprémi jóhírű nyomdász- és könyvkiadó cég gondoskodik. Kérem az előfizetők névsorát, ugy az előfizetési pénzeket hozzám november hó 15-ig beküldeni, hogy a nyomtatandó példányok mennyiségéről tájékozva lehessenek. Gyűjtőknek 10 előfizetett példány után tiszteletpéldánnyal szolgállok. Tisztelettel maradtam Nagy-Berény, postahely (Somogym.) 1888. szept. 8. Dömény József.

— **Felhívás az „Evangyéliomi lelkészi Társ.” 1888. évi folyamára.** Midőn ezelőtt kilencz esztendővel, minden felett Istenbe vetett bizalommal a Lelkészi Társat megindítottuk, azon meggyőződésemet jelentém ki, hogy a kereszténységnek s kiválóan nekünk protestánsoknak, a világi ezer vélemények hullámozása közt, az Isten géje hirdetésében minden erőnk és hatalmunk. És minél inkább terjed a vallásos közönyösség, s az égiekkel — melyek pedig a földet megszentelik — nem gondolás; minél inkább nő a világi böleselkedés hű fényénél a keresztény vallás örök igazságait kicsinylők serege az erkölcsi élet oly szép és dicső vonásai a családban társadalomban minél inkább homályosulni kezdenek; városban, falun, kisebb és nagyobb gyülekezetekben, annál nagyobb gondot kell fordítanunk, a világba és bűnébe már-már elmerült lelkeknek Istenhez, az élet és idvesség

fejedelmékez Krisztushoz térítésére. E czél érdekében indult meg s futotta pályáját az Evangéliumi Lelkészi Tár, melyet kedvezőtlen körülményeink miatt, — melyekkel a gondviselő Isten megostoroztatni hagyott, — ez év folyamában füzetenként ki nem adhatván, egyszerre egy kötetben juttatunk lelkésztársaink kezébe, szószerkeink használatára. Az egész évfolyam — mintegy 60 prédikáció — még e folyó év karácsony előtti héten minden előfizetőnek megküldetik. Előfizetési ára az eddigi három forint, melyet decz. 1-ig Sziládi László nyomdász urhoz, ki az egész kezelést elvállalta, kérek beküldeni. Az Ur kegyelme és szent lelke segítsen bennünket, hogy az evangéliumi hitélet virágzóbb korának, e mi magyar földünkön, hitünkkel és prédikálásunkkal előmozdítói lehessünk. Kecskemét, 1888. október 25. Czel-der Márton, az Evangéliumi Lelkészi Tár szerkesztője.

— **A tatai ref. egyházmegye** lelkészei f. évi október hó 24-én Tatában tartották meg rendes évi értekezletüket; előtte való nap az egyházmegye tanítói kara ugyanott tartotta meg évi rendes értekezletét.

— **Gyászhir.** Báró Kemény Gábor, az erdélyi reform. egyházkerület egyik főgondnoka, a tudományos akadémia tiszteletbeli tagja, a történelmi társulat elnöke és számos közművelődési s közgazdasági egyesület tevékeny tagja, f. évi október 23-án, életének 59-ik évében Ajnácskón meghalt; benne a haza és egyház egyik kitűnő férfiát vesztette el. Temetését a Prot. Egyh. és Isk. lap következőleg írja le: Báró Kemény Gábor temetése Ajnácskón impozáns gyászpompával ment végbe f. hó 26-án. A szép őszi nap is emelte a végtisztességtétel külső díszét, melyet a község és környék tömeges részvétele és a nagyszámu fényes küldöttségek megjelenése tett valóban impozánssá. Képviseelve voltak a közlekedési és kereskedelmi ministeriumok, az erdélyi egyházkerület, a szabadelvű párt, a tudományos akadémia, a történelmi társulat, az országos gazdasági egyesület, az erdélyi gazdasági egyesület, a Kemény Zsigmond-társaság stb. A tömérdek koszorúval borított koporsó fölött a rimaszombati dalárda gyászéneke után Szász Domokos erdély püspök, a boldogultnak elnöktársa, mondott egy igazán fennkölt szellemű, nagyszabásu imát; míg a könyvezésig megindító gyászbeszédet Szász Károly dunamelléki püspök, az elhunynak ötven év óta bentő barátja tartotta. Mindkettőt távirati tudósítás alapján még az nap este közölték

a fővárosi napilapok. Különösen megható volt a gyászbeszéd azon passusa, mely az elhunyt bárónek még életben levő de fia haláláról mit sem tudó édes anyjára vonatkozott. „Oh, te jó öreg asszony! 83 évvel; neked sejtelméd sincs róla — hogy mi most téged emlegetünk, fiad — büszkeséggel — ravatala fölött. A szél, mely a Kárpátok alól fu, három nap és éjjel folyvást zörgeti az ablakodat — te nem tudod miért; környezeted, jó gyermekeid, gyöngeséged iránti tiszteletből elhallgatták előtted a valót. Ne is tudd meg e földi testben, csak várd őt mindig, hogy ismét meglátogat . . . Nemsokára viszont fogod látni — ott, ahol ő már megérkezett.“ — A dalárda gyászdala után megindult a gyászmenet az ajnácskői kastély parkjának egy több százados tölgye alá, hol a boldogult által még életében megjelölt helyen ásott sírgödör felett először György Eodre a szabadelvű párt nevében, mint politikust bucsuztatta el, végül Zsilinszky Mihály az akadémia és történelmi társulat nevében mondott megható bucsuztatót.

— **A Kolozsvárt felállítandó ref. theologiai akadémia és tanárképző-intézet** ügyében a következőket olvassuk a prot. közlönyben: „A gróf Teleki Árvéd belkirály-utcai emeletes házának a Kolozsvárt felállítandó theologiai akadémia és tanár-képző vagyonából és javára leendő mngvásárlása iránt, előzetes felhatalmazás alapján, megtétetvén a kellő lépések, tárgyalás alá kerül az eladóval már közölt szerződési tervezet. A nemes gróf késznek nyilatkozott az épületes teleknek 25,000 frton való eladására, kinyilatkoztatván egyszersmind, hogy a vételárból örök alapítványképpen, ötezer frot visszaajándékoz a vásárló intézetek számára. Az Igazgató Tanács tekintve, hogy a kérdéses épületes telek a király-utca felől éppen megfelel ama farkas-utcai teleknek, a melyet a kolozsvári egyházközség még 1875-ben adományozott a Kolozsvárt felállítandó ref. theologiai akadémiának és tanár-képzőnek; s tekintve a vásár kiválóan előnyös voltát: a vásárszerződést helybehagyja a leendő intézet mintegy 18,000 frtra rugó vagyonát a közalaphól adandó költséggel kiegészíti a vételár összegére, a ház jövedelméből leendő törlesztés mellett; a nagylelkű alapító, gróf Teleki Árvédhez pedig hálás köszönő-iratot intéz nemes adományáért, addig is, míg e szép alapítványt a közgyűlésnek bejelenthetné.“

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos

Pereszlényi János.